

Թ Ղ Թ Ա Վ Յ Ո Ւ Ի Թ Ի Ն

ՆՄՈՍՈ ՄԸ ՍՐԵՍՏ ԳԻՐԳՆ ԿՈՑ ԼԵՉՈՒՆԵՆ

Հայ եւ օտար պատմագիրներէ յիշուած Աբահ, (Աբիմա, Ուրեմի կամ Ուրիմա) ըսուած գիւղը, որ հաստատուած է բարձր լեռնադաշտի մը վրայ եւ շրջապատուած հիւսիսէն ու հարաւէն լեռնակնեքով ու անտառներով, Լուսիկէ գաւառին մէջ կ'իյնայ՝ Եուզը¹ գիւղաքաղաքէն 2—3 ժամ հեռաւորութեամբ: Բնակչութիւնը ամբողջապէս հայերէ կը բաղկանայ գրեթէ 70 տուն: Գիւղն ունի երեք եկեղեցի, որ ուխտատեղի ալ են. Ս. Ստեփանոս, Ս. Գեորգ եւ Ս. Աստուածածին: Վերջինս ամենէն նշանաւորն է, ուր Ս. Աստուածածնի օմին նոյն իսկ շրջակայ Նուսէյրի կողուած արեւապաշտ ազգ երէն ուխտի եկողներ կ'ըլան ընծայաբերութեամբ: Արամոյի արեւմտեան կողմը մէկ ժամ հեռաւորութեամբ Ս. Թումա անուանեալ աւերակ վանք մը կայ յունական խաչերու, խորաններու, դասերու եւն. հետքերով. վանքին պատուահաններուն միոյն եղերքը յունական եւ օտար (արամական լեզու կը կարծեն սեղաջիք) արձանաքրու թիւններ կան: Ազաւաղ հայերէն մը կը խօսի սեղաջիք. կարծենք՝ « Զանգեսի ընթերցողաց ուշագրութիւնը կը գրուենք, եթէ յառաջ բերենք գիւղացւոց այսօրուան գործածած հայերէնը արարողական պաշտաման մէջ:

Հոյր Կէ

Ե՛ս միր Ցուտա իլ կուս յերկէնքաւ սաուրը ըննու քու անաւնա: Ո՛ւ ուքու քու ըբայութէնա ու ըննու քու բատագ չուսմա կու յերկէնքա հանց ըննու ի գէտենքա: Զմիր Տուցա 'ի ամեն ջուք տաւղա մի ըսցոր: Ո՛ւ տղէ զմիր պուրքա չուսմա միք տղէնք միկ միկա պուրգընայ: Ո՛ւ չը սալմա ըզմի 'ի փուրձունքա. լաքին նաճճի ըզմի 'ի չուրքէն: Լալն քու է ըբայութէնա ու քու ասթա ու ըծրա համակայ Լքի ետաայնքա ափէն:

Սալմա եւ Ժալմա¹

Ե՛ս Աստուծ զիմ պուսնկունկա բուց ու զիմ բերուան նաղմի քու զորշնութէնա:

¹ Եուզը կամ Սուզը շատ անգամ յիշատակուած է հայ պատմագիրներէն եւ հուսանական է թէ նոյն է այժմու Ճիւրի—Եուզը գաւառակն մեղ գածուող Եուզը ու երակ քաղաքին հետ, մանաւանդ որ արաբ պատմագրութեանց մէջ ույն անուամբ ուրիշ տեղւոյ յիշատակութեան հանդիպած չիմ բնաւ:

Օրշնայ համարում ու պրգըը հասաւ ընթերցուազ սաուրը Էրորդութէնա զՑուտա ու զճգդա ու զՀոգէյն սաուրա համակալքի ետայն ետայնքա ափէն:

Ե՛ս Աստուծ շատերա կղէն նեղէն եկայ, ու շատերա էլայն էր վաս: Ըատերա սանցայն զիմ զուճայն, թի չքագեր իսլաս էր Աստուծայն: Լաքին գուն եմ Ցիր նացն իս ու զիմ օծն իս ու զիմ գըլուխա բանցրացնուղա գուն իս:

ՂՐմութեամբ քու Ցիր սատկէցո զիմ չարկումա ու զամն: Նեղի զիմ զուծա լարն իս քում ապուն իմ:

Մաճա ու Ճգդա ու Լէգէն սաւրբա:
(Փառք Հոր եւ Որդւոց եւ Հօգւոյն օրոց):
ԱՅԾԵԱՄՆ.

Ա Յ Լ Ե Ռ Ա Յ Լ Ե

Ժ Ա Ղ Կ Է Փ Ո Ւ Ն Զ

1. Արիստակէս Աբոնա. Սնորակեան +: — 2. Արիստակէս Իշխաններուն նոր մէկ բարձրորոն գաղութը: — 3. Ներոն — Ներոն: — 4. Բնսերարայի Նայ գաղութը: — 5. Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը Հայոց մէջ: — 6. Լուսաւորըն յառաջ քրիստոնութիւն կան Հայաստան: — 7. Զարն շարսթաթնութը:

1. Աբիտրոնիս Աբիտր. Սերբիլեռն +: Ցուալի անսնկալ մ'եղաւ ոչ միայն Ռուսահայոց, այլ եւ Ցաճկահայոց համար Սեգրակեան արեւպիսկոպոսին մահը: Վերջին կաթողիկոսական ընտրութեանց ժամանակ այս բարձր աստիճանին հետամուտ էր եւ հնարաւոր էր թէ առաջակային ընտրելին հանդիսանար: — Ծնած է Երեւանի խալիֆայու գիւղը 1843: Հազիւ 10 տարեկան՝ կը մտնէ Էջմիածնի ժառանգաւորաց դպրոցը եւ 1865 կ'ընդունի վարձագրական աստիճան: Նոյն տարին աւստրիական եւսնոցը զանիկա իստանդուլուպոլիս տարաւ, ուր արդիւնցաւ գաղղիներէն եւ ըսա մասին կատարելագործեց հայերէնը: Վերջնոյ մէջ իրեն առաջնորդեց Մատաթիա Գարագաշեան: Այս է պատճառը որ Սեգրակեան մասամբ իւրիք հասկըցած էր եւ կ'ընդունէր հայ ոսկեգարու լեզուին անկախութիւնը: Սակայն մէկ տարի շանցած դարձաւ Ռուսաստան, ուր զանազան սեղ այլեւայլ պաշտաններ վարեց եւ 1882

գէորգ Գ.էն եպիսկոպոս ձեռնագրուեցաւ, անուանուելով միանգամայն Տփղիսի առաջնորդ: Քանի մը տարիէն առաջնորդութենէն հրաժարեցաւ եւ Էջմիածին դիմեց, ուր իբր Սիւնոցի անգամ մեծ գեր մը խաղաց, իրիմեան եւ այրիկ վՍեգրականեաց արքեպիսկոպոս անուանեց եւ Նշանակեց Ատարխանի առաջնորդ 1894: Այս թեմն ալ թողուցած էր արդէն, երբ մահը իւր գործունէութեան վերջ տուաւ: Աեգրականի վրայ գովեստով կը խօսի թէ Ռուսաստանի եւ թէ Պոլսոյ ու արտասահմանի հայ մամուլը:

Սեգրական թեպէս գիտնական մը չի կրնար ըսուիլ, բայց իւր գրական արգասիքը նշանակութենէ զուրկ չէ: Հրատարակած գործքերն են. «Հնութիւնք Հայրենեաց ի գաւառին Երնջակու», Վաղարշապատ, 1872. «Քնար Մշեցոց եւ Վանեցոց», Աեգ, 1874: «Հրահանգ ի պէտս վերառեալաց բարեկարգութեան եկեղեցեաց Տփղիսի եւ երեսփոխանաց թեմի Նորին», «Յարութիւն Արարածեանի կեղծիք», Բագու, 1894: «Յովհաննէս եպիսկոպոս Շահախաննեանցի կենսագրութիւն», Ս. Պետերբուրգ, 1898: «Քահանայական ինչդիր», Մոսկուա, 1900: Իւր գլուխ գործոցն է «Հայաստանեայց եկեղեցու պատկերայագրութիւն», Պատմական տեսութիւն. Մասն Առաջին: Պետերբուրգ 1904: Գործքիս երկրորդ մասը լրջա չէ տեսած. ձեռագիրն անուշա պատրաստուած ըլլալու Հանգուցեալը: — Ուրի նաեւ հետեւեալ թարգմանութիւնները. «Յաւիտենական կեանք. հրապարակական ընթերցուածք», Թեոդոսիա. 1871: «Ճանապարհորդութիւն յայսկոյս Կովկասու, այն է ի Հայս եւ ի Վիրս», Վաղարշապատ, 1872: «Պատմութիւն մտաւոր զարգացման Եւրոպոյ», Էուշի, 1879: Կենսութագրութիւն Հանգուցեալ թողուցած պիտի ըլլայ անտիպ աշխատութիւններ ալ:

2. Արշակունի իշխաններուն Նոր Տէր Բարեկործանութիւնը: «Երկիր, լրագրին կը հազարգեն Սանահնէն հետեւեալ ուրախալի լուրը: Արղութեան իշխանները Սանահնի մէջ, որ իրենց ժառանգական հին կառուածքն է, միայն ունին ուսումնարան մը բանալու, որ պիտի կրէ «Արղութեաններու դպրոց», անունը եւ պիտի պահուի իշխան Արղութեաններու գրամով: Բայ ի մէկ երկու նուիրատուութեանց, իշխանուհի Սոփիա Վասիլենա Արղութեան, որ այս ինչորոյն նախաձեռնողն է, որոշած է ուսումնարանին յասակացնել իւր Պանահնի մէջ ունեցած կա-

լուածքը. իսկ իշխան Բորիս Նիկոլայեւիչ Արղութեան խոստացած է նշանաւոր գումար մը եւ իւր եռանգուն գործակցութիւնը ուսումնարանի տնտեսական վիճակն ապահով հիմքերու վրայ պահելու համար: Սանահնի հասարակութիւնը այս գովելի դիտարկութիւնը լսելով, իւր կողմանէ պատրաստակամութիւն յայտնած է շէքերն պէտք եղած քարն ու փայլը ձրի մտակարարելու: Ուսումնարանին շինութիւնը պիտի սկսի այս տարուոյ գարնան եւ աշնան արդէն պատրաստ կ'ըլլայ իւր նպատակին ծառայելու:

3. Ներո = Նեռ: Մեծանուն Հայագետն Հիւսիսայն Indogermanische Forschungen թերթին 1906 տարուոյն ժ.Թ. հատորին հայկականքի մէջ լեզուաբանական ընտիր ուսումնասիրութիւն մ'ունի (էջ 457—480), որուն մէջ կը խօսի նաեւ Հայերէնի մէջ իբր Սուս-Քրիստոս գործածուած Նեռ բառին վրայ: «Նեռ բառը = Antichrist անանցուած կամ բազարգեալ բառ չըլլալուն, նշանակութեան կողմանէ այնպէս մը կ'երեցնէ, որ քրիստոնէայ ժողովրդէ մը փոխ առնուած ըլլալու է: Եւ որովհետեւ Հայք հին ժամանակները շատ մը բառեր ասորերէնէ եւ յունարէնէ փոխ առած են, կրնայ անմիջապէս կարծուիլ, թէ նեռ բառն ալ յունարէնէ կամ ասորերէնէ փոխուութիւն մ'ըլլայ: Սակայն վասն զի արդէն Յովհաննէս Յայտնութեան մէջ (Ժ.Գ. 18) Ներոն կայսեր վրայ իբր Սուս-Քրիստոսի անխարկութիւն կ'ըլլայ եւ գարձեալ որովհետեւ Ներոնի որով քրիստոնէից հայածումը տեղի ունեցաւ եւ տերութեան մէջ գտնուած քրիստոնէաները զանիկա իբր Սուս-Քրիստոս սկսան համարիլ — մանաւանդ որ Ներոնի վրայ զրոյց կար թէ մեռած չէ եւ որ մը գարձեալ պիտի երեւայ — ասով կրնայ ըմբռնել ըլլալ, որ Ներոն անունը քրիստոնէաներէն շատերը Սուս-Քրիստոս նշանակութեամբ գործածէին, ինչպէս Աեսար անուն կայսր իմաստը տրուեցաւ:

Այսպէս ըրին Հայերը, ինչու որ կարելի չէ տարակուսիլ թէ հայկական նեռ = Սուս-Քրիստոս Ներոնի անունն յունարէն ձեւով (Néraw) գործածութեան հետ նոյն է: Զայս արդէն Միսիթարեանը (Հայկ. բառ.) կուսած էին, առանց այս կուսումը կերպով մը շեշտելու կամ հաստատելու, Այսուհետեւ Հիւսիսայն կը ջանայ լեզուաբանական փաստերով բառն հաստատել:

4. Բե-եր-բէ-յէ կայ Կոպու-լը: "Նոր կեանք, լուրջ եւ բազմակողմանի շարժամիջոցները անցեալ տարւան Նոյ, Ծի թուոյն մէջ Բեսերա-րիայի Տայ գաղթականութեան հասարակական կեանքին վնայ համառօտ բայց ամբողջ տեղեկու-թիւն մը հաղորդած էր: Բեսերաբիայի մէջ Հայերը հինգ գաղթականութիւն ունին այժմ, որ են՝ Քիշնեի, Ազգերմանի, Իմաստի, Օրհէյի եւ Հնչեշդի գաղթականութիւնները: Անշուշտա-սոնցմէ զատ կան դոյզն թուով Հայեր աստ անդ դիրուցան: Հայց ընդ հանուր թիւը 2500ի մօտ է. փոքրամիւ կամ թղիկ Հայերը սեփական եկեղեցի եւ քահանայ շուկին եւ սերտ յար-բերութիւն կը պահեն իրենց ազգակիցներուն հետ: Գաղթականութեան մեծամասնութիւնը Թուրքիայէ է, մնացածները Երիւան, Կովկասէն, Պարսկաստանէն եւ — Հունգարիայէն: Հայ-կական դպրոցներու պահանջ այնու եւս զգալի է, որ Բեսերաբիայի ժողովուրդը թրքախօս է. թէպէտ այժմ թրքերէնն ալ տեղի կու տայ սուսերէն լեզուին: Քիշնեի եւ Ազգերմանի "դպրոցներն, այս անուան իսկ արժան չեն, ոչ միայն կրթական հանգամանաց եւ շէնքերուն թերութեանց, այլ եւ աշակերտաց քանակին կողմանէ (հազել 15—20 երկուս աշակերտք կան իւրաքանչիւրի մէջ): Այս խեղճութեանց պատճառը ոչ թէ միջոցի պակասութիւն է, այլ ժողովուրդեան ու հոգեւորականութեան անտարբերութիւնը:

5. Սոջու-Գիսի-բո-յո խոսողութիւնը Հայոց մէջ: Կովկասի խմորումը յառաջ բերու է մէջ այլոց Սոցիալ-Դեմոկրատութիւնը Հայոց մէջ, որ արդէն իւր մէջ բաւական զօրութիւն կը զգայ անշուշտ: Վասն զի գաղթած "կեանք" շարժամիջոցներն եւ "Նոր Խօսք" օրաթերթին յաջողութեան է "Հոսանք" օրաթերթը, որ սկսած է հրատարակուիլ Թիֆլիս Նոյեմբեր 24էն ի վեր (Հ. Տ.) Խ. Սամուկիանի խմբագրութեամբ: Սրդէն Սաք կուի մը սկսած է մղել Դաշնակցութեան գործը "Երկրի" դէմ: Տարակոյս չկայ թէ քանի Գաշնակցութիւնը քայ-քայի աւարանայ, այնչափ ալ Սոցիալ-Դեմո-կրատ կուսակցութիւնը պիտի ամբանայ ու կազմակերպուի: — "Մշակէն", կը տեղեկանանք որ Թիֆլիս մտաբեր պիտի հրատարակուի նաեւ ուրիշ ամենօրեայ լրագիր մը: "Բանուորի Չայրը", այս է լրագիրն անուիւ, չենք կարծեր որ "Հոսանքին", ետեւէն ընթանայ, վասն զի մէկ քաղաքի մէջ երկու ծոյն կուսակցութեան պատկանող օրաթերթ չատ է, թէպէտ

անունը քիչ մը տարակուսի տակ կը թողու- զմարդ:

6. Լուսաստանի յառաջ երթողութիւնը կ'ը- Հայտարար: "Նորերս" Բիւզանդիոսի, մէջ հրա- տարակուցեցան շարք մը յօդուածներ թեր ու- դէմ եկեղեցականաց ամուսնաւոր կենաց: Յի- շեալ օրաթերթին 3087 թուոյն մէջ ծանօթ գրիչ Կորիւն վարդապետ հրատարակ նետուով ընդդէմ Հ. Վարդան Ա. Հացունւոյ, որ կղերին անամուսնաւոր կենաց ջատագով հանդիսացած էր, ոչ թէ առ այժմ անոր պաշտպանած խնդրոյն դէմ կը մաքառի, այլ որչափ կ'երեւայ կուսոյ նախորդ նոր դաշտ մը կը բանայ: "Հոս ես, կ'ընէ Կորիւն Ա., մասնաւոր ուշադրու- թեան առնուլ կ'ուզեմ յաւիտենապէս կաթողիկ կղերին կողմէ զարնուած այն թմբուկը, որուն համեմատ որպէս թէ Հայ Եկեղեցին Գրիգոր Լուսաւորէն կը սկսի, վասն զի, Հ. Հացունի կուսակրօնութեան վրայ խոսած ասանք աս տե- սակ պարբերութիւն մը ունէր, ինչ Հոյ Եկեղեցին՝ էր սկզբնաւորութիւն ի վեր՝ այնինչ Գրիգոր Լուսա- սորիին սկիւղ. ասով անշուշտ թաքնուած կը յայտնէ թէ ինք ընդդէմ Հայոց համար որ Քրիստոնէութիւն ունեցած ըլլան Գրիգոր Լու- սաւորէն յառաջ: Բերեմ Կորիւն Ա. կաթողիկ կղերին այս անտանելի թմբուկին ձայնը գա- դրեցընելու համար եւ որ գրիչը սրած է: Սակայն ինչպէս կուսոյ գաշար կամաւոր անուանեցինք, այսպէս ալ կաթողիկ կղերին ընդ որս եւ Հ. Վարդան Հացունւոյ կարծեցաւ թմբուկահարու- թեան ձայնը լոկ կամաւոր կեղծիչ ու երեւա- կայութիւն է ի կողմանէ Կորիւն վարդապետի, որ իւր թմբուկով ասպարէզ կը դիմէ:

Քիչ մը վերը Կորիւն Ա ին խօսքերը յա- առջ բերած ատեննիս ընթերցողին աչքին զար- կած ըլլալու է երկու աողի շափ նօսք գրու- թիւնը, զոր ոչ թէ մենք այլ Կ. Ա. ընդդէմ է իւր ընթերցողաց մտազրու-թիւնը գրգռելու հա- մար: Կը խնդրենք ընթերցողին նորէն կարգալ այդ աողերը եւ միտ գնել Կորիւն վարդապետին հասնած հետեւութեան: Հացունին՝ "Սկսեալ հայ եկեղեցւոյ սկիզբէն, այն է Գրիգոր Լու- սաւորի օրերէն ծաղկեալ էր մեր մէջ քրիստո- նէութիւնը, խօսքերովը լոկ պատմական դէպք մը յառաջ կը բերէ հայ նուիրապետութեան լուսաւոր պատմական ժամանակէն: Ապա արեւմ Մեծարդոյ չօր խօսքերէն չի կրնար Կ. Ա. ի հա- նած հետեւութիւնը հանուիլ, թէ "կաթողիկ վարդապետները չեն ուզեր վաւերական համա- րիլ թէ Գրիգոր Լուսաւորէն յառաջ Քրիս-

տոնէութիւնը կար ու կար Հայոց մէջ, ։ Իսկ թէ Հ. Վարդանի պէս եկեղեցական պատմագրութեամբ եւ ծիսագրութեամբ զբաղող անձ մը կրիրն Վ.էն աւելի լաւ կրնայ գիտնալ եւ գիտէ թէ Ս. Գրիգորին յոսալ վերստնէութիւն կար Հայոց մէջ, այդ ջուշման կարօս չէ: Սակայն որովհետեւ Վ. Վ. միայն Հ. Վարդանին գէմ չէ առած իւր գրիչը, այլ ինչպէս տեսանք բովանդակ կաթողիկ կղերին գէմ, ուստի քանի մ'օրինակ յառաջ բերենք, որոնցմէ լաւ պիտի տեսնուի թէ ինչպէս ինչքը Վ. Վ.էն յոսալ սորոքեցանք է ինչ Գրիգոր Լուսաւորչին յոսալ Գրիգորնէն իւր Հայոց մէջ:

Չամենեւն իւր Հայոց պատմութեան մէջ Հայ պատմագիրներու աւանդած պատմական եւ աւանդական — կենթագրուի քրիստոնէութեան հետ կապ ունեցող — գէպերը մանրամասնաբար յոսալ բերելով ցոյց կու տայ թէ Գրիգոր Լուսաւորչէն յոսալ քրիստոնէութիւն կար Հայոց մէջ: Եւ յիշել կ'ընենք եւ Գաթրճեան իւր Տիեզերական պատմութեան մէջ: Այս Գիտնականը յիշեալ Գործքին մէջ այսպէս կը խօսի. «Առանց իրից երկմտութեան է թէ ոչ ամենեւին անհետ եւ անձանթ էր քրիստոնէութիւն ի Հայոց աշխարհին», Առ այս յոսալ կը բերէ կետարացոց փրփրիանոս եպիսկոպոսին վկայութիւնը իւր թէ յորով Հայոց թագաւորը հալածանք հանած ըլլայ Հայաստանի մէջ գտնուող քրիստոնէից գէմ: Բայց որովհետեւ այս վկայութիւնն անվաւեր է, կը յիշէ Տերտուղիանոսի վկայութիւնը «որ բազմա՛ հաւատացեալս ի Հայս համարի լիւս», ։ Ի վերջոյ կը յիշատակէ Տրդատի հանած երկու հրովարտակներն ընդդէմ քրիստոնէից «թէ միայն ցուցցի նոցին վաւերականութիւն», կ'աւելցընէ քննադատի վայելուց տարակուսով, Տարբեր չեն վարուիք զալճեան զատմութիւն կաթողիկէ վարդապետութեանի Հայս գործքին մէջ, ուր կ'աշխատի ցոյց տալ թէ Հայոց մէջ քրիստոնէութիւնը կը սկսի առաքելոց քարոզութենէն եւ Ս. Գրիգորի ձեռքով դարձը «երկրորդ եւ ընդհանուր դարձ», կ'ստուանէ: — Աւելորդ է օրինակներն այլ եւս երկարել, վասն զի միշտ նոյն կերպով հաստատական են անոնք:

Ձուր է այս պատճառաւ Վ. Վ.ի Գր. Լուսաւորչէն յոսալ Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան գոյութեան իւր ապացոյց յոսալ բերած Մեհարժան եպիսկոպոսին յիշատակութիւնը. վասն զի զայս կը յիշատակեն արդէն Վ. Վ.էն յոսալ կաթողիկ վարդապետներ միեւնոյն նպա.

տակաւ, զ. օր. Գաթրճեան, Պալճեան եւն: Ձուր է դարձեալ այն խորհրդածութիւնը (որ յօդուածին մեծագոյն մասն է) թէ Հայերը ան. կարելի էր որ 66 օրան մէջ (չենք զարմանար որ Վ. Վ. Սգաթնագեղայ այս վկայութեան բառական ճշմարտութիւն կ'ընծայէ) քրիստոնէայ դառնային, եթէ նախապէս քրիստոնէութեան գոյութիւնը չենթագրէիք Հայաստանի մէջ: Այս ամէնը արդէն կաթողիկ վարդապետներ գիտած, տեսած ու աւանդած են, որով կորին վարդապետի ամբողջ ընդգիմախօսութիւնը իրեն գէմ կը բողբէ:

7. Ձուրի շքեմնէիցէ: Թիֆլիս նորերս լոյս տեսած այս թերթը լուրջ նպատակ ու բազմակողմանի ծրագիր մ'ունի, զորս յայտարարած է թ. 1 եւ 5 մէջ, Վերջինս առաջնոյն ամբողջացուցէ է: «Ջարկի» նպատակն եւ ազդութիւնը յայտարարուած է Մշակի նախկին աշխատակից Գր. Նիկողոսեանի եւ ոչ թէ խմբագիր Գր. Բալասանեանի գրչով, այս նշանակութենէ զուրկ ըլլալու չէ: «Գրիգոր Բալասանեան... բացայայտապէս նպատակ է դրել իրան՝ տարութեամբ բռնել ազգի հոգեկան զարկաթիւնը եւ ըստ կարելոյն զարկ տալ նրա մտաւոր ու բարոյական զարգացման: Ուղղութիւնն է պահպանել եւ հրաւիրել ընդհանուր համբարշտութեան հոգին: Հաշտեցընել տարբեր ձկուսման եւ նկրտումներ, վեր հանել եւ պաշտպանել ազգօգուտ շանքեր ու ձեռնարկութիւններ: Խորս խուսել եւ առաջ բերել նորանոր ուժեր... Ո՛րք տալ գպրոցական բնական եւ արուեստագիտական ձեռնարկութիւններին: Պաշտպանել հարստահարուած դասակարգերի շահերը... Առանձնապէս ոյժ տալ մեր նորածին մատենագրութեան՝ լուրջ եւ անաչառ քննադատութեամբ լոյս տեսած գրքերի եւ գրքոյկների, եւն: ։ «Ջարկի» ամբողջ ծրագիրը յառաջ բերել աւելորդ կը համարիք. միայն չենք կրնար գարմանք յայտնել երբ նոյնն այնչափ ընդարձակածաւալ սահմանն եւ բազմօրինակ կերպարանքը կը տեսնենք. Թէ ստուերագծած ուղիներէն շատերն անկոխ պիտի մնան այն կարծնք ներքի է հիմնականէն ենթագրել: Այսու հանդերձ մենք ամենայն կերպով գովելի կը գաննք «Ջարկի» ստուերագծած ուղին. նոյնպէս եւ «Ջարկի» եթէ անկէ չջնդի, թէեւ մեծ դժուարութիւններու կապուած ըլլալը յայտնի է:

«Ջարկը», կուսակական թերթ չըլլալով՝ չունի այն ձանձրոյթ պատճառող միօրինակութիւնը, որ այժմեան այսպիսի Հայ թերթերուն

յատուկ եղած է, մանաւանդ երբ երկարատեւ վիճարանութիւններ նիւթ ըլլան: Առաջին թիւն ընթերցողին վրայ լաւ տպաորութիւն կը թողու: Բայց չկարծուի թէ խմբագրական մարմինն իւր բոլոր զօրութիւնը առաջին թուոյն վրայ թափած է, թերթն հասարակութեան համակրանաց արժանացընելու համար, վասն զի իրութիւնն այն կ'ըլլայ, որ 'Ջարկի', պատկերն երթալով կը գեղեցկանայ: Մէկ թիւը միւսէն ճոխ ու բազմակողմանի բովանդակութիւն մը կը ներկայացընէ: Արտասպութիւնները 6 թուէն սկսեալ դարձած են ինչպէս նախորդ թուին մէջ յայտարարուած է: Այժմ առջեւին ունիք սիշեալ 6 թիւը, ուր կը հանդիպինք հետեւեալ բովանդակութեան. "Մեր իսկական թշնամիները". Գրիգոր Նիկողոսեանի տաք գրչէն ելած այս գեղեցիկ գրութիւնը ընթերցողը տագնապի մէջ կը թողու, վասն զի տակաւին ամբողջապէս չ'իմացընէր թէ մեր թշնամիները որոնք են, այլ միայն անոնց հետանկարը մշուշի մէջ կը պատկերացընէ: Ըարունակութեան հետաքրքրութեամբ կը սպասուի, մանաւանդ որ Նիկողոսեան կը խոստանայ կարսի դիւցազն զօրավար Լազարիւզ իւր իսկ խօսած Տայեղենով խօսեցընել: Է.մ. քՏ. Նազարեանց այս թուոյն մէջ կը վերջացընէ իւր 'Բնչէ բանաստեղծութիւնը', թարգմանութիւնը: Աւելորդ է ըսել, թէ զժուարաւ կ'իմացուի Նազարեանցի գրութեանց թարգմանութիւն ըլլալը: Թորգոմ վառ արձակ բանաստեղծութիւն ըլլալ մըն է. իւր 'Ներգիւն, ինչպէս նաեւ Բ. 4 ի մէջ "Մի գիշերը, թէեւ քառաձեցիցի՛", բայց սիրով կը կարդացուին: Մտիւնտիւնները անաչառ են բայց սեղ սեղ խորձանքի կ'երթայ այս անաչառութիւնը: Աւելի կը գիտուի մասենին յոտի կողմերն ցուցահանդէս դնել: Խմբագիր Գր. Բալասանեան 6 թուի մէջ շունի գրութիւն բայց ունի նախկին թուերուն մէջ ինչպէս "Արաքսի փոխում", տպաորութիւնները: Կարծենք որ նիւթն ալ այնչափ տպաորութիւն կ'ընէ ընթերցողին վրայ որչափ վառվումն ոճն ու յղեալ լեզուն, որով զարգարած է Բալասանեան իւր տպաորութիւններուն պատկերները: Հոս ի գովութիւն "Ջարկի", հարկ է խոստովանիլ, թէ բաւական հոգ տարուած է թերթին կանոնաւոր լեզու մը գեղեցընելու, թէպէտ տակաւին կը տեսնուին հոս հոն այնպիսի օտար բառեր, որոնց սեղ կարելի էր հայերէնը գործածել: "Ջարկի", լեզուն աղէկ է բայց ոճը Կէ է. է. այսինքն լաւ չի բանեցընէր իւր լեզուն:

կը սխալէ երբ անաչառութիւն կը կարծէ կոչու ու անո՞ճ եղանակ մը բանեցընելով: որմէ ոչ շահ կ'ըլլայ, ոչ օգուտ: Ընթերցողին վրայ արտաքոյ կարգի գէշ տպաորութիւն մը կը թողու 4 թուին մէջ "Մարակողական մերկացումները", տգեղ ընդհանուր տիպոսին տակ նախատական բառերու կուտակութեամբ լին գրութիւնը, որուն վերնագիրն է "Սխալմամբ մարդ կոչուածը", որ դեռ շարունակելի ալ է: Նշմարկի տպաորութիւն կը թողու "փոստ-արկղը", որուն ձաղանաց նիւթն է "Մշակը", մեծապէս դատապարտելի ոճով: Կը յուսանք թէ մեր այս գիտողութիւնը Բալասանեանին ծանր չի գար եւ "Ջարկի", յետագայ համարները՝ թերթին արատ բերող այս կեղտէն կը սրբէ: Կը մաշթենք յաջողութիւն ու երկար կեանք իւր թերթին եւ ուրախ ենք որ "Ջարկը", հրատարակելու յարասեւութեան գործը բոլորովին տպահովուած է եւ դրուած լուրջ հիմքերի վրայ:"

ՈՒՐԱԽԱՆԻ ՏԵԳԵՎՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Իբրեւ երախտագէտ որդիք երանանշորհ հօր մերոյ Միխիթարայ Արքահօր՝ ցնծալից սրտիւ կը հրատարակենք յաջորդ կարեւոր տեղեկութիւնը:

Յամի 1906 Գեկտ. 4ին Սովետական ժողովն սուրբ ծիսոյց գամարուեցաւ Ղլտտիկանու առաքելական պալատին մէջ, եւ ժողովքին անգամ եղող վսեմափառ Տեարց կարգիմալաց խորհրդոյն ենթարկուեցան հինգ պէսպէս նիւթեր, որոնց հինգերորդն է՝ "Ի քննութիւն առնուին գրութիւնք Ժառային Աստուծոյ Միխիթարայ Արքայի, որ Հայ քահանայ էր՝ միանգամայն շիմնադիր Միարանութեան Հայազգի Առաքեալներուն, որ Միխիթարեան կը կոչուին:"

Ար յաւելունք, թէ Աստուծոյ շնորհով լեցուած անձի մը գրութեանց քննութիւնը կը կատարուի նախ, որուն կը յաջորդէ երանացուցման եւ արքացուցման գատր:

